

Nionde roten, tomt 14

Kvarteret Tenngjutaren

Tjugonde roten 1637–57

Spannmålsгатans södra sida

Elfte roten 1637–70

öster om östra hamnen

Malin Börger 1637: 2 mtl

Malin Börger betalade 1637 för två mantalsskrivna. Sedan flyttade hon till rote 27, där hon omtalas som krögerska 1639–41. Hon bör vara identisk med den änka, som vid Göteborgs kämnärsrätt krävdes av *Lennart Kreuger* den 14.3. och 25.4.1634 för vad hennes sal. man *Börge Jensen (Jönsson)* blivit skyldig enligt obligation daterad Lübeck 17.12.1623. Hon begärde uppskov, då hon ej kände skulden och icke hade något att betala med. (Se också Gbg RR 1636–08–25.)

Malin Börger gamla tomt såldes 1654 till

Bengt Carlsson kofferdibåtsman, senare konstapel

1654: 3 mtl, 1655: 2 mtl, 1656: 1.4 1657v:-18 (XI), 1657h–18 1658: 1, 1659–63: ½, 1665–66: 2, 1667–70–75, 1676 Bengt Carls Constapels änka, 1 tomt

Gustavi tomtöreslängd 1670–75, änkan 1676–81

Bengt Carlsson betalade i juli 1654 2 mark i huseköpspenning för Malin Börger tomt. Den 11.6.1669 tvistade *Sven Printz* och *Per Nilsson* med Bengt Carlsson om något gods som hade förkommit vid den stora eldsvådan 10.5.1669. Per Nilssons hustru berättade, att hon kallats att hjälpa till att bärga gods av *Anders Olufssons hustru* och därifrån till *Sven Printz* gård. *Torsten Böker* bodde i Bengt Carlssons kvarter. Bengt Carlsson hade hjälpt sin farbroder *Hans Bengtsson* att bärga gods undan vådelden. Hans Bengtssons båt låg vid Lilla Bommen. Bengt Carlsson kunde fria sig från Per Nilssons anklagelser med hjälp av attester av *Britta Högen, Per Persson, soldat* i Spjutåsen, *Maria, Hans Kolares* och *Sara, sal. Lars besökare*.

20.8.1672: *Båtekarlen Gunnar Mattssons* hustru besvärade sig hos (Byggnings)-Collegium över att Bengt Carlsson skulle ha byggt in på deras tomt. Mätning av denna och bredvid liggande tomter beordrades.

I ett brev, som magistraten den 29.11.1706 skrev till Göta hovrätt med anledning av Bengt Carlssons svärdotters *Elin Andersdotters* besvär angående en båtepart, som ursprungligen tillhört Bengt Carlsson, får man en del upplysningar om släkten. Enligt gamla protokoll och handlingar i gilleslådan hade båten först tillhört en man kallad "Gamle Lasse", vilken hade gift sig med Bengt Carlssons mor, som då var änka (tydligt efter Bengts far *Carl Hansson*) och som med sig i sitt bo hade bragt den båt, på vars skrärrättighet denna nu omtvistade båten var byggd. Båten hade såväl under Gamle Lasses livstid, som efter hans död använts av styvsonen men detta hade aldrig påtalats av de rätta arvingarna. Båten kom senare i *Carl Perssons* possession. Till honom hade *Carl Bengtsson*, som var Bengt Carlssons son och denna *Elin Andersdotters* man för 36 rdr courant sålt sin så kallade arvedel i båten (kvitto 7.6.1683). Eftersom båten på grund av ålder var fullständigt förfallen och oduglig så ombyggdes den fullständigt på de gamla skrärrättigheterna av

Carl Perssons son *Jöns Carlsson*, dock med andras medel. Därför kunde magistraten icke finna att hustru Elin hade börds- eller lösningsrätt. Den tillkom närmast *Roluf Rolufsson segelmakare*, som hade cederat den till *rådman Tham*. Elin Andersdotters son *Bengt Carlsson (den yngre)* var själv myndig ”hennes dotter Annika är en qwinns-person, som intet tienar att vara båtekarl efter skråordningen, som fordrade, att de som skeppare härvid skola brukas skola medh deras Folck wara sådane att dhe wid hwariehanda tillfälle må kunna låta sig bruka i Kongl Maj:ts dienst der desse Båther till skiädbåther kunde betarfwas etc.” (Ba:17, 215–219)

1693 nämnes gården som tillhörande *Carl Bengtsson*.

Den har 1696 övertagits av

Roluf Rolufsson segelmakare

men i gården bodde 1697 även Carl Bengtssons änka.

Roluf segelmakare var gift tre gånger

1) m *Anna Börgesdotter*, som nämnes (sista gången?) 13.11.1701

(ej i domkyrkans begravningsräkenskaper Hon var dotter till Berge Olufsson Åå och hans första hustru Margareta Nilsdotter (se 9.11).

Den 26.10.1694 vände sig Carl Bengtssons änka Elin Andersdotter mot Roluf segelmakares hustru och som vittne *Nils i Önnereds änka* för injurier.

Klädesvävaren Sören Andersson Bilou berättade i kämnärsrätten den 15.9.1699, att han ”nästledne Bartolomeidag”, då han gick nedför sin trappa blivit varse att Mäster Roluf segelmakares hustru (Anna Börgesdotter) hade skällt Maria Christiansdotter för ”hora”, ”kåkhora”, ”allemanshora”, vilket var under denna tid vanliga skällsord. Hon hade också slagit henne i Messenii stuga vilket ”han likwähl intet såg utan i det han blev ståendes lite fick han se Maria komma baklänges ut genom dörren och Roluf Segelmakares hustru efter med en tof(f)la i handen allt fortfarande med de förenämnda skällsorden till dess Maria gick ifrån henne uppför trappan.” *Bössmeden Nils Nilsson* och *soldaten Pehr Stahre* gav samma berättelse. – Sex i domkyrkoförsamlingen begravda barn i detta äktenskap nämnas resp. åren 1689, 1691, två 1697 och två den 20.5.1701. I kämnärsrätten den 12.2. och 27.8.1707 behandlades, att Roluf Rolufsson för några år sedan hade köpt bakkdelen av en gård av hustru Elin Andersdotter och betalt 80 rdr courant, varför han fordrade köpebrev. Enligt Elin Andersdotter var gårdsdelen inte till fullo betald. Saken sammanhängde med avräkning från köpeskillingen för skulder, som Roluf Rolufsson betalt till skomakarelådan. Rolufs svägerska *Kerstin i Åå* och attester av hustrurna *Inrid Nilsdotter Berg* och *Sara Börgesdotter* omtalas.

Segelmakaren Roluf Rolufsson pantsatte den 7.6.1697 gård på Spannmålgatan mellan Ivar Nilsson och Nils i Önnereds änka för lån i banken av 75 d smt.

Bankokontoret uppbjöd den 27.2.1699 segelmakaren Roluf Rolufssons hus på Spannmålgatan för skuld. Den 13.11.1701 (AIIb:4) skrev Roluf Rolufsson och Annika Börgesdotter, att *Catharina Limmerhult* genom exekution, immission och laga värdering hade bemäktigat sig hans gård för en skuld av 107 d smt. Han fick uppskov med betalningen och lånade summan av hustru Catharina Limmerhult mot en ränta på 6 %.

2) Roluf Rolufssons andra hustru var *Ingrid (Ingiell) Gunnarsdotter*, död 1724 (begr. D 13.12.1724). Hon var dotter till Gunnar Mattsson och (Börge Andersson Bohms syster) Kerstin

Andersdotter. Hon var sedan 1708 skild från sin förste man *Börge Mattsson Mohr* (son av *Matthias Börgesson* och dennes första hustru), vilken 6.5.1690 erhållit burskap som skeppare och efter skilsmässan gifte om sig med *Annika Jansdotter*.

Skarstedt skriver i sitt herdaminne i en biografi över en präst och hans hustru: ”i henne ägde han ingen ängel” och detsamma kan verkligen sägas om Ingiell Gunnarsdotter (liksom uppenbarligen om Roluf Rolufssons första hustru). Ingiel Gunnarsdotter är en av sällsynta 1700-talskvinnor, som i stadens handlingar får en egen och skarp profil.

Om Ingiell Gunnarsdotters av magistraten ifrågasatta rätt att för sin sons räkning bördsklandra Erik Nilssons och andras utom släkten köp av 9.17 samt trassel med rätten till skilsmässa och lysning och copulering med Roluf Rolufsson: se 9.17.

Den 5.4.1715 vittnade *klädesmakaregesällen Måns Pehrsson* om följande vackra samtal mellan hustru Ingiel Gunnarsdotter och *hustru Sara Börgesdotter* (*Ivar Nilsson Krabbes* änka, omgift Bernt Litzen (se 9.13 och Berg II:9–10, 382). Det hela hade tagit sin begynnelse med en silversked, som Saras piga skulle ha stulit av Ingiel, då hon var i hennes tjänst. Ingiel stod i sin port och mästern Roluf stod på gatan, när pigan kom för att hämta vatten. Då sade Ingiel: ”Du skiedtiuf”, då pigan svarade: ”Du liuger, du liugare.” Sara öppnade då sitt fönster. Ingiel bad sin man gå in och sade sedan till Sara: ”Du sörjde vackert din man med en röd blommerat kjortel” och fortsatte: ”Min man är död, låna mig din kiortel röd, släpp mig på golvet att dansa”. Sara svarade henne: ”Huru sörjde du din man din hora, medan du satte handklofwer på den ena låg Du och horade (”dasa”) med den andra.” Sara hade sagt: ”Du törs inte stämma mig.” I målet mellan Ingiel Gunnarsdotter vittnade den 8 april ; 1) En snickarehustru *Gertrud Witten*, vilken Ingiel Gunnarsdotter jävade som hennes varande ovän. 2) *Hustru Catarina Hags*, 3) hustru *Britta Hijsing* 4) *Jungfru Elsa Kierulf*, 5) *Korpral Hintz hustru Maria Christiansdotter*.

Sara hade sagt till Ingiel: ”Gack och lägg dig, du äst full” Gack in du fyllemärr”. Ingiel: ”En hora äst du till du mig sådant bevisar.” Ingiel hade frågat: ”Huru ofta har du dragit mig i säng, men du skall böta både för mund och rööf.” Sara: ”Se hon löper som om hon vore rasande.” Hustru Ingiel lopp nedåt gatan och sade: ”Och vilken oförskämd kona, som så slog mig.” Då hon åter gick till porten kastade Sara ut en sopkvast och sade till Ingiel: ”Giöö på den.” Ingiel tog kvasten och doppade den i rännstenen och stänkte därmed på Saras port och detta passerade före jul.

Den 23.12.1715 klagade Ingiel Gunnarsdotter över hur sorgligt det var, att man av sin närmaste granne och nabo skulle ha största fiendskap och lida mycken förtret. Sara Börgesdotter hade vid föregående Martinitid i sin gård låtit uppresa vid hennes vägg en stor kvantitet ved, som skulle ha stått där en lång tid, varav väggen skulle tagit en ”märkelig skada”. Hon lämnade attest av *Christopher Westman*, *Sven Semberg* och *Borggren*.

När hon bad om rättelse bemöttes hon alltid med oförskämd mun. Ingiel begärde att med egen bekostnad få låta två soldater flytta veden men möttes då av skällsord och otidigheter. Ingiels man skulle vara en ”böfwel” och ”snorfell”, hon själv en hora och förräderska. Hon hade givits en blånad vid vänster öga.

Enligt Sara skulle Ingiel på offentlig gata ha visat sig som en ursinnig människa och henne på sin höga ålderdom tillagt sådana beskyllningar som angått själva livet och kallat henne ”trullpacka” och hora. Enligt Ingiel var detta osant. Sara trodde, att ovänskapen berodde på att Sara hade tagit Ingiels piga i sin tjänst.

Ingiel Gunnarsdotter friades men Sara Börjesdotter dömdes för 6 marker vardera för fem skällsord plus 12 mark för blånad, vilket blev 8 d smt plus expenser 10 d 8 öre.

Se 9.45 ang. att Roluf Rolufsson var cautionist och sväger till *Erik Olufsson Timmermans änka Kerstin Andersdotter*.

I RR protokoll för 1718 (s. 727) omtalades att segelmakaren Roluf Rolufsson skulle ha gjort sin dotter från andra äktenskapet Annika (som mot hans vilja gift sig med *Henrik Borelius*) och hennes halvsyster *Margareta Rolufsdotter* (död före 1733 och gift med *Bastian Borelius*) alldeles arvlösa. En tredje dotter Anna avled 1723.

Han hade givit testamente till sin hustru Ingiel Gunnarsdotter den 30.6.1712, när han var mycket drucken, vilket hans hustru hade betjänat sig av. Vid arvdelningen efter Ingiell erhöll Roluf Rolufsson framdelen till gatan under det att baktomten med nya hus och panna i brygghuset tillföll hennes son i äktenskapet med Börge Mattsson *båtskepparen Matthis Mohr*. 1727 värderades båtekarlen Matthis Mohrs gård på Spannmålgatan.

Magistraten gav "kaptén" Roluf Rolufsson den 13.11.1727 tillåtelse att lyfta förtjänsten av *strömbåten Emanuel* (EIIb:7).

Vid bouppteckningen efter Ingiell Gunnarsdotter 1725 ägde Roluf Rolufsson gård på Spannmålgatan mellan styrman Bernt Litzens hus i öster och klädesmakare Daniel Klangs änka i väster, värt 1 400 d smt. Roluf Rolufsson och styvsonen *båtekarlen Martin (Matthias) Mohr* ägde enligt 1730 års tomtöreslängd halva gården var Bakt delen ägdes av Martin Mohr. I gården bodde också *fiskaren Olof Nilsson* "gammal och fattig".

Den 1.3.1732 omtalas segelmakaren Roluf Rolufssons kreditorer och den 1 mars samma år dennes tvenne på Spannmåls- och Sillgatorna belägna gårdar.

För lånade 100 d smt pantsatte Roluf Rolufsson till *Erik Nilsson* sin halva gård med hus på Spannmålgatan, ¼ i båten samt skrårtighet i den s.k. "Christoffer Amunds" *strömbåt*. Den halva gården uppbjöds 6.3.1732 för åldermannen i strömbåtsgillet *Ambjörn Lindquist* och mågen skepparen Sebastian Borelius för skuld. Mäster Roluf Rolufssons gårdar värderades samma år

Den 27.6.1732 såldes gården på Sillgatan på auktion till *ringkarlen Måns Isaksson* för 208,16 d smt, Roluf Rolufssons halva gård och framtomt på Spannmålgatan inropades av mågen *skeppar Bastian Borelius* för 304 d smt.

Bouppteckning efter Roluf Rolufsson segelmakare (begr. D 30.7.1734) ägde rum 5.9.1734. Han ägde enligt bou ¼ i strömbåten *Christoffer Amunds*. 460 d smt. (Berg II:9-10, 147)

3) Roluf Rolufssons tredje hustru och änka var *Kerstin Larsdotter*, (bou 21.6.1742). Hon efterlämnade 77.3 d smt, därav 1/18del i *kompanibåten Johannes* vid Strömbåtsgillet, värd 80 daler.

Om *båtekarlen Martin Mohr* skrev Berg (I:3, 3): Han "kallas i handlingarna från den tiden Matthias men skrev 1734 själv Martin som det också heter i bou efter honom 5.2.1739." Erhöll burskap som båtekarl 22.2.1717. Han begravdes D 12.3.1736. Han efterlämnade bl.a. ett halvt hus och tomt på Spannmålgatan mellan färgare Dahlgrens bakgård och åkare Pettersson, 180 daler. Var 1734 Gift med *Brita Olufsdotter*, född 1695, dotter till *saltmätare Olof Svensson* och *Annika Jonsdotter*. *Britta Olufsdotter Moor* övertog den 22.1.1725 stolrum i domkyrkan efter sin avlidna svärmoder Ingiel Gunnarsdotter.

1736–45 ägdes baktomten av Matthis Mohrs änka Brita Mohr. Den 22.3.1737 lät segelmakaren Roluf Rolufssons änka hustru Kerstin Larsdotter uppbjuda båtskepparen Martin Mohrs änkas hustru Britta Mohrs ½ hus och gård på Spannmålgatan för en fordran på 54 d 20 öre smt. Britta Mohr och hennes måg *slaktaremästare Daniel Hjelm*, (född 1716, gift dottern *Anna Margareta*, var död 1753), pantsatte 15.8.1743 deras gård på Spannmålgatan jämte 1/8 i *strömbåten Immanuel*. Bou efter Britta Olufsdotter gjordes 9.2.1753, angivande förmögenheten till omkring 650 d smt. Bland tillgångarna nämnes den halva gården på Spannmålgatan (baktomten). Dottern *Maria*, som levde 1753, var gift med *segelmakaren på ostindiska skeppet Hoppet Per Hultengren*.

Roluf Rolufssons halva gård (framtomten) hade 1737 övertagits av

arbetskarlen Olof Wessman,

burskap 11.10.1732 att bruka trähandel. Efterlämnade (bou 16.8.1738) 1/2 hus och (fram)tomt på Spannmålgatan mellan åkare Knut Petterssons och färgare Dahlgrens bakgård, 295 d smt. Gift med *Brita Hising*, död före 12.2.1741, dotter till Kerstin Helgesdotter. Hon blev 1739 omgift med *borgaren Arvid Haraldsson* i hans andra gifte (Berg II:11–12) som alltså blev ägare av ”framtomten”).

1745–53 Borgaren Arfvid Haraldsson ½ (framtomt: ägde dessutom åkaren Knut Petterssons f.d. gård 9.13.).

Båtekarlen Matthis Matthissons änka ½

Arfvid Haraldsson hade 1736 alltsedan 1723 tjänat hos handelsmän här i staden t.ex. hos handelsman Hans Lind i tre år, hos handelsman Pehr Böcker 4 ½ och hos kommissarien Hans Olufsson Ström 5 ½ år, sammanlagt 13 år. Han ville 1736 erhålla burskap och bli hökare. En ny ansökan inlades 1738. Redan två år tidigare hade han enligt uppgift 1738 börjat erlægga alla de skatter som borgare betala. Genom flit och sparsamhet hade han förvärvat sig eget hus i staden. Han begärde burskap som hökare, vilket tillstyrktes av borgerskapets deputerade 22.11.1738 (EIIb:14, 26.10.1736 och EIIb:19, 4.12.1738.).

Av åldersskäl uppsade Arfvid Haraldsson 3.11.1764 sitt burskap som han innehaft sedan 1737. Vid senare inkvartering pålades han en gift fältväbel, som var drygare inkvartering än någon av hans vederlikar ägde (EIIb:109).

Men redan 1755 hade *borgaren Jonas Österborg* övertagit framtomten medan Martin Mohrs dotter Marias man ostindiske *segelmakaregesällen Petter Hulthengren* ägde bakgården (köpt på auktion den 10.7.1755). Det framgår av årshandlingarna 1754 (EIIb:78) att segelsömmaren Peter Hultengren mot 40% bodmeri den 6.12.1751 hade lånat 50 d smt av *Hans Bagge*, vilka pengar han inte hade betalt efter sin lyckliga hemkomst från Kina med *skeppet Hoppet*. Hulthengrens hustru hade under hans bortovaro varit otrogen och förskingrat hans egendom. Den 7 dec samma år (EIIb:81) fordrade *skräddaremästare Magnus Carlund* på grund av Hultengrens revers till honom på 86 d 29 öre smt inteckning i dennes fasta egendom 1/4 part i *strömbåten Christoffer Amunds* och i dess halva bakgård på Spannmålgatan. Asmund Åwall intygade den 21.11.1754, att hos segelsömmaren Hultengren fanns ingen annan tillgång att betala skulden med ”än den del av hustru Britta Mohrs kvarlåtenskap, vilken honom som giftorätt tillkomma kan”.

Hulthengren skrev, att han hade hindrats av att ”jag med min för detta utij ächtenskapet otrogna hustru haft och ännu haver rättegång och delo om ächtenskaps- och boskillnad, som ej hunnit till fullkomligt slut, så att iag ey wet huru mycket af min hustrus andel i hennes afledne föräldrars ägendom mig i giftorätt, efter han(d), kan tillfalla”.

1760 förfogade Jonas Österborg över hela gården. Han hade 25.10.1751 i brev till magistraten (Gbg EIIb:68) ansökt om att få bli hökare, sedan han tjänat i staden sedan 1738: 2 år hos Anders Wass, 2 år hos Jacob Sahlgren, 1743–45 hos Georg Ross och ett år hos Hans Petter Leiditz. Han erhöll burskap 25.5.1753. Jonas Österborg avled 10.4.1772. Enligt bou 2.2.1773 efterlämnade han 5 300 d smt, därav hus och gård på Spannmålgatan, värderat 3 000 d smt samt "halvannan" avbränd ödetomt i hörnet av Spannmåls- och Torggatorna, värd 250 d smt. I den nämnda fasta egendomen hade Olof Hasselroth och N. Bolander som förmyndare i avl. Olof Holms sterbhus begärt inteckning den 2.11.1768 (EIIb:72). På grund av inbördes testamente ärvdes Österborg av sin änka *Anna Rolufsdotter* (Berg II:11–12, 390).

1775 *hökaren Gunne Liedströms* hus. Burskap 8.9.1748. Se också 3.49, 3.41.1790 dennes änkas hus.

Vid branden 3–4.2.1794 ägdes gården av *handelsman Tore Liedström* (ej hittad i burskapslängden).

1800–07: *Förre hökaren Lars Lundvall* (1807 *sadelmakaren John Jacobsson*) och *snickaren Sven Bandin* hälften var (även av 9.13)

Senare uppbud av 9.13–15

snickare N C Dahlgren

21.2.1853